

รูปแบบการประเมินสภาผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ THE EVALUATION MODEL OF THE COMMUNITY LEADER COUNCIL IN SELF-MANAGEMENT FOR LIVABLE COMMUNITIES

วันรับ: 18 มีนาคม 2563

วันแก้ไข: 16 เมษายน 2563

วันตอบรับ: 27 เมษายน 2563

แซน อะทะไชย^{1*}, ฉัตรนภา พรหมมา¹ และ มานี แสงหิรัญ¹

Chaen Atachai^{1*}, Chartnapa Promma¹

and Manee Sanghirun¹

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

¹Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University

*Corresponding author e-mail: Catachai@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินสภาผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางประเมินสภาผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ 1) สภาผู้นำชุมชน 2 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10 คน รวม 20 คน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นประธานและคณะทำงานที่ปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า 2 ปี 2) ประธานสภาผู้นำชุมชน 14 จังหวัดภาคเหนือ 69 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวม 69 คน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นประธานและเป็นหมู่บ้านที่ขับเคลื่อนด้วยกลไกสภาผู้นำชุมชน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการประเมินสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบด้วยเทคนิคเดลฟาย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบประเมิน 2 หมู่บ้าน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นหมู่บ้านที่มีกลไกการทำงานของสภาผู้นำชุมชนชัดเจน มีผลการดำเนินงานดีและให้ความร่วมมือในการวิจัย ได้แก่ บ้านพงสะตือ จังหวัดอุดรดิตถ์และบ้านทุ่งวัวแดง จังหวัดพะเยา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสังเกตและการประชุมระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าร้อยละ ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาผู้นำชุมชนสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทและเกิดผลสำเร็จในด้านการบริหารจัดการหมู่บ้าน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์การประเมินที่ชัดเจน ควรมีการพัฒนาแบบการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศในการบริหารจัดการสนับสนุนการดำเนินงานสภาผู้นำชุมชน 2) การพัฒนารูปแบบการประเมินสภาผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่

ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ เป้าหมายการประเมิน วัตถุประสงค์การประเมิน สิ่งที่ประเมิน ตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน กระบวนการประเมิน ผู้ประเมิน เครื่องมือประเมิน การตัดสินผลการประเมิน และการรายงานผลการประเมิน ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ทุกองค์ประกอบในระดับมากที่สุด 3) การทดลองใช้รูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ใน 2 หมู่บ้าน พบว่า ผลการประเมินสภาพผู้นำชุมชนตามองค์ประกอบและตัวชี้วัดของรูปแบบ ทั้ง 2 หมู่บ้านอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการประเมิน, สภาพผู้นำชุมชน, การจัดการตนเอง

Abstract

This study aimed to develop evaluation model of the community leader council in terms of self-development for livable community. The mixed method research methodology was applied in this study, was divided in to 3 phrases as follows. The first phrase was the study of working condition and effective ways for evaluating community leader council. The 20 key informants in this phrase were 20 persons from 2 villages selected from community leader council by using purposive sampling method and determined criterion that was the selected key informants were community leader council's presidents or working group members at least 2 years. Additionally, the 69 key informants were selected from 69 villages of 14 Northern provinces by using purposive sampling method and determined criterion that was the key informants were president of villages using community leader council' system. The second phrase was the development of evaluation model. The Delphi technique was applied in this phrase by using 17 experts. The third phrase was the tryout of evaluation model with 2 villages, Ponsatue village of Uttaradit province and Tung Wua Dang village of Phayao province, selected by determined criterion that was the villages had their obvious community leader council's system with their best practices, as well as excellent cooperation. The research instruments were questionnaire, interview, observation, and brainstorming. The qualitative data were analyzed by content analysis

and the quantitative data were analyzed by percentage, median, and interquartile range.

The finding revealed as follows. 1) The community leader council worked according to its roles and it succeeded in terms of village administration aspect. However, community leader council had no explicit evaluation model. Therefore, evaluation model development could be provided in order to get information of community leader council's administration and support. 2) The development of community leader council in terms of self-management for livable community consisted of 9 main factors; evaluation goal, evaluation objectives, things for evaluating, evaluation indicators and criteria, evaluation processes, evaluation judgment, and report of evaluation's results. Besides, the experts thought the evaluation model suitable and possible at high level in terms of its factors. 3) The results of the tryout of evaluation model in 2 villages found that the results of community leader council were at the highest level. In addition, the possibility, utility, appropriateness, and accuracy were at the highest level.

Keywords: Evaluation Model, Community Leader Council, Self-management

บทนำ

สังคมไทยในสภาวะปัจจุบัน เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาสังคม มีความซับซ้อนมากขึ้น สังคมชนบทมีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นสังคมเมือง สภาพความเป็นอยู่ สภาพการดำเนินชีวิตของบุคคลเปลี่ยนแปลงไป มีการอพยพย้ายถิ่นจากเมืองเล็กมาสู่เมืองใหญ่ การพึ่งพาอาศัย เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันมาเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ ปัญหาในสังคมมีความซับซ้อน และหลากหลาย ในปีพ.ศ. 2560 พบว่า มีอัตราการว่างงาน 1.2% เพิ่มขึ้นจาก 0.97% ในช่วงเดียวกัน ของปีก่อนหน้า ถือว่าเป็นอัตราสูงที่สุดในรอบ 7 ปี (ปรเมธี วิมลศิริ, 2560) สถานการณ์ คุณธรรมของสังคมไทย พบว่า การทุจริตคอร์รัปชันสูงถึงร้อยละ 20.73 ขาดความสามัคคี เกิดความขัดแย้งในสังคม ร้อยละ 19.30 และจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวมร้อยละ 14.69 (ศูนย์คุณธรรมและสถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์, 2559) ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากระบบการศึกษาที่ไม่เพียงพอต่อการพัฒนา ศักยภาพคน (ประเสริฐ บุญเรือง, 2555) การแก้ไขปัญหาสังคมไทย จึงมีความจำเป็นต้องใช้ การศึกษาเข้ามาแก้ไขปัญหา โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา

ฉบับกฎฎีกา, 2542) มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา มาตรา 29 ให้สถานศึกษา ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาในระดับหมู่บ้านและชุมชน จึงต้องมีการส่งเสริมความเข้มแข็ง โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งกลไกหลักที่ทำหน้าที่กำหนดทิศทางการพัฒนา การปกครอง และการบริหารจัดการหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) จำนวน 12 คน มีผู้นำหมู่บ้านเป็นประธาน มีวาระในตำแหน่ง 4 ปี ในการบริหารของคณะกรรมการหมู่บ้าน พบว่า เป็นการบริหารจัดการแบบทางการ โดยให้สมาชิกในหมู่บ้านดำเนินงานตามมติของกรรมการ และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ การกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน การบริหารจัดการหมู่บ้านค่อนข้างน้อย ส่งผลให้กระบวนการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านมีข้อจำกัด ในปี พ.ศ. 2552 สำนักสร้างสรรค์โอกาสและนวัตกรรม (สำนัก 6) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงคิดค้นกลไก สภาผู้นำชุมชน (อำนาจศรีรัตนบัลล์, 2560) เพื่อเสริมการทำงานคณะกรรมการหมู่บ้าน เน้นการทำงานด้วยกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในหมู่บ้านและภาคีที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานทั่วประเทศ 46 จังหวัด 376 หมู่บ้าน จากการดำเนินงานมาระยะหนึ่งพบว่า มีรายงานผลการดำเนินงานของสภาผู้นำชุมชน ในด้านความสำเร็จของกระบวนการทำงานและผลงานเป็นรูปธรรม ได้แก่ มีตัวแทนทุกกลุ่มในหมู่บ้านร่วมเป็นสภาผู้นำชุมชนและทำงานร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หมู่บ้านมีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการภายในหมู่บ้านได้ แต่ข้อมูลจากรายงานไม่ได้มาจากการประเมินที่เป็นระบบ สภาผู้นำชุมชนภาคเหนือ จึงมีความต้องการพัฒนารูปแบบการประเมินสภาผู้นำชุมชน เนื่องจากเห็นว่าหากมีรูปแบบการประเมินที่เป็นระบบ ประเมินโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะทำให้ข้อมูลสารสนเทศถูกต้องครบถ้วน มีความน่าเชื่อถือ นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาการบริหารจัดการของสภาผู้นำ ส่งผลให้สมาชิกในหมู่บ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดี จนเกิดเป็นชุมชนที่จัดการตนเองและมีความน่าอยู่

วัตถุประสงค์การวิจัย

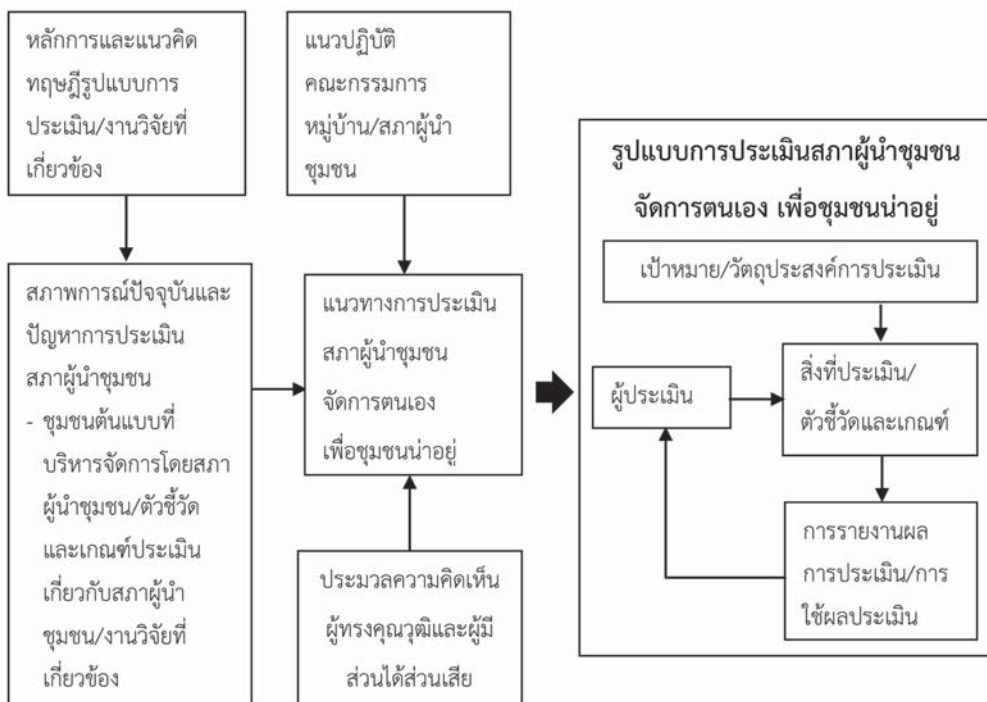
การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการประเมินสภาพผู้นำชุมชน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยรูปแบบการวิจัย เป็นแบบผสมผสาน (Mix method research) ของการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการประเมินสภาพผู้นำชุมชน กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ 1) สภาพผู้นำชุมชน 2 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 10 คน รวม 20 คน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นประธานและคณะทำงานที่ปฏิบัติงานไม่ต่ำกว่า 2 ปี 2) ประธานสภาพผู้นำชุมชน 14 จังหวัดภาคเหนือ 69 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน รวม 69 คน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นประธานและเป็นหมู่บ้านที่ขับเคลื่อนด้วยกลไกสภาพผู้นำชุมชน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการประเมินสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบด้วยเทคนิคเดลฟาย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 คน ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบประเมิน 2 หมู่บ้าน เลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์เป็นหมู่บ้านที่มีกลไกการทำงานของสภาพผู้นำชุมชนชัดเจน มีผลการดำเนินงานดีและให้ความร่วมมือในการวิจัย ได้แก่ บ้านพงสะตือ จังหวัดอุตรดิตถ์และบ้านทุ่งวัวแดง จังหวัดพะเยา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ดำเนินงาน 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการประเมินสภาพผู้นำชุมชน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้ 1) รวบรวม วิเคราะห์สภาพการดำเนินงานและปัญหาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษามาตรฐาน ตัวชี้วัดเกณฑ์และวิธีประเมินสภาพผู้นำชุมชนจากชุมชนต้นแบบที่บริหารจัดการโดยสภาพผู้นำชุมชน 3) วิเคราะห์ สังเคราะห์สภาพการดำเนินงานปัจจุบันและปัญหาการประเมินสภาพผู้นำชุมชน 4) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาคัดขีความสอดคล้อง ($IOC > 0.5$) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ 5) เก็บข้อมูล 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพงสะตือ จังหวัดอุตรดิตถ์และบ้านทุ่งวัวแดง จังหวัดพะเยา โดยสังเกตบริบทของหมู่บ้าน สัมภาษณ์ประธานสภาพผู้นำชุมชน และคณะทำงานสภาพผู้นำชุมชน บ้านละ 10 คนรวม 20 คน จัดเวทีระดมความคิดเห็นประธานสภาพผู้นำชุมชน จำนวน 69 คน ในประเด็นสภาพการดำเนินงาน ปัญหาและแนวทางในการประเมินสภาพผู้นำชุมชน 6) วิเคราะห์สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนา

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้ 1) นำผลการวิเคราะห์ในระยะที่ 1 มากร่างรูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ 2) สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อร่างรูปแบบด้วยเทคนิคเดลฟาย รอบที่ 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประเมิน ได้แก่ เป้าหมายการประเมินวัตถุประสงค์การประเมิน สิ่งที่ประเมิน ขั้นตอนการประเมิน ผู้ประเมิน เครื่องมือประเมิน

การตัดสินผลการประเมิน การรายงานผลการประเมิน และการนำผลประเมินไปใช้ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ 3) ส่งแบบสอบถามเดลฟายให้ผู้เชี่ยวชาญ 17 คน (ประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องนโยบายการทำงานของสภาผู้นำชุมชน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผล 5 คน และแกนนำสภาผู้นำชุมชน 7 คน) 4) หาคำมัธยฐานค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ รายข้อ วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสร้างแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยข้อคำถามเหมือนรอบที่ 1 เพิ่มตำแหน่งคำมัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญตอบ ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม 5) วิเคราะห์แบบสอบถามรอบที่ 2 โดยพิจารณา คำมัธยฐาน > 3.50 ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ≤ 1.50 และปรับปรุงรูปแบบการประเมิน

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการประเมิน โดยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกต และแบบสอบถามความคิดเห็นต่อรูปแบบการประเมิน ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC > 0.5) 1) ผู้วิจัยส่งคู่มือ ข้อมูลหมู่บ้าน และเครื่องมือประเมินให้คณะผู้ประเมินศึกษาล่วงหน้า 2) ดำเนินการทดลองประเมินใน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพงสะตือ จังหวัดอุดรธานีและบ้านทุ่งวัวแดง จังหวัดพะเยา ด้วยการสัมภาษณ์ การพิจารณาเอกสารหลักฐานประกอบ และผู้วิจัยร่วมสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการทดลองใช้รูปแบบการประเมิน 3) คณะผู้ประเมินตอบแบบสอบถามความคิดเห็นเพื่อประเมินรูปแบบการประเมิน 4) วิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัย นำเสนอผลวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางการประเมินสภาผู้นำชุมชน

จากการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานและแนวทางการประเมินจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมาตรฐาน ตัวชี้วัดเกณฑ์และวิธีประเมินสภาผู้นำชุมชน และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล จากหมู่บ้านที่บริหารจัดการโดยสภาผู้นำชุมชนดี สภาพการดำเนินงาน พบว่า สภาผู้นำชุมชนเป็นกลไกที่ผสมผสานการทำงานกับคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้อย่างเหมาะสม มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการการดำเนินงานของหมู่บ้าน ได้แก่ การกำหนดแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านโดยใช้แผนชุมชน การปกครองสมาชิกในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การบริหารจัดการแผนงานโครงการและงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการประสานงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อทำงานพัฒนาหมู่บ้าน ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในหมู่บ้านโดยการประชุมทุกครั้งที่จะมีการตัดสินใจทำกิจกรรมภาพ

รวมหมู่บ้าน มีการประเมินผลการดำเนินงานในลักษณะการประเมินโครงการของหมู่บ้านตามวัตถุประสงค์โครงการและดำเนินงานเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน เพื่อนำผลประเมินไปรายงานหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ ผลการประเมินที่พบ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพของสมาชิกในชุมชนและเกิดสภาพแวดล้อมด้านสุขภาพจากโครงการของหน่วยงานด้านสาธารณสุข การลดใช้สารเคมีจากโครงการหน่วยงานเกษตร การมีอาชีพเสริมจากโครงการของหน่วยงานพัฒนาชุมชนและการศึกษานอกระบบ ซึ่งจากการศึกษาสภาพการดำเนินงานของสภาพผู้นำชุมชน ยังไม่พบรูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนที่มีรูปแบบชัดเจน

สำหรับแนวทางการประเมินสภาพผู้นำชุมชน มีดังนี้ 1) เป้าหมายการประเมิน คือ ประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศในการพัฒนาและเสริมสมรรถนะสภาพผู้นำชุมชน 2) วัตถุประสงค์การประเมิน ควรเป็นการสร้างสารสนเทศเพื่อพัฒนากลไกสภาพผู้นำชุมชน ให้สามารถขับเคลื่อนงานในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) สิ่งที่ประเมิน คือ การออกแบบการทำงานของสภาพผู้นำชุมชน สิ่งสนับสนุนการทำงาน กระบวนการทำงานตามบทบาทหน้าที่และผลสำเร็จที่เกิดขึ้นกับสมาชิกและสภาพแวดล้อมของชุมชน 4) ตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน ตัวชี้วัดควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน สิ่งที่จะประเมิน สามารถวัดได้ ชัดเจน เข้าใจง่าย และเป็นที่ยอมรับของสภาพผู้นำชุมชน ส่วนเกณฑ์การประเมิน ควรเป็นเกณฑ์พิจารณาและตัดสินระดับคุณภาพที่บ่งชี้ระดับการยอมรับในปริมาณหรือคุณภาพแต่ละระดับอย่างชัดเจน 5) กระบวนการประเมิน ควรประเมินตั้งแต่ก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงานและเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงาน 6) ผู้ประเมิน คือ สภาพผู้นำชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง 7) เครื่องมือประเมิน ควรใช้เครื่องมือที่ผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 8) มาตรฐานการตัดสินผลการประเมิน ควรครอบคลุมด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการใช้ประโยชน์ 9) รายงานผลการประเมิน ควรนำเสนอสารสนเทศที่ได้จากการประเมินต่อสมาชิกในชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง

2. ผลการพัฒนารูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่

จากการนำผลระยะที่ 1 มาขยายเป็นรูปแบบการประเมิน และตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมของรูปแบบการประเมินด้วยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย 2 รอบ ได้ผลการวิจัยดังนี้

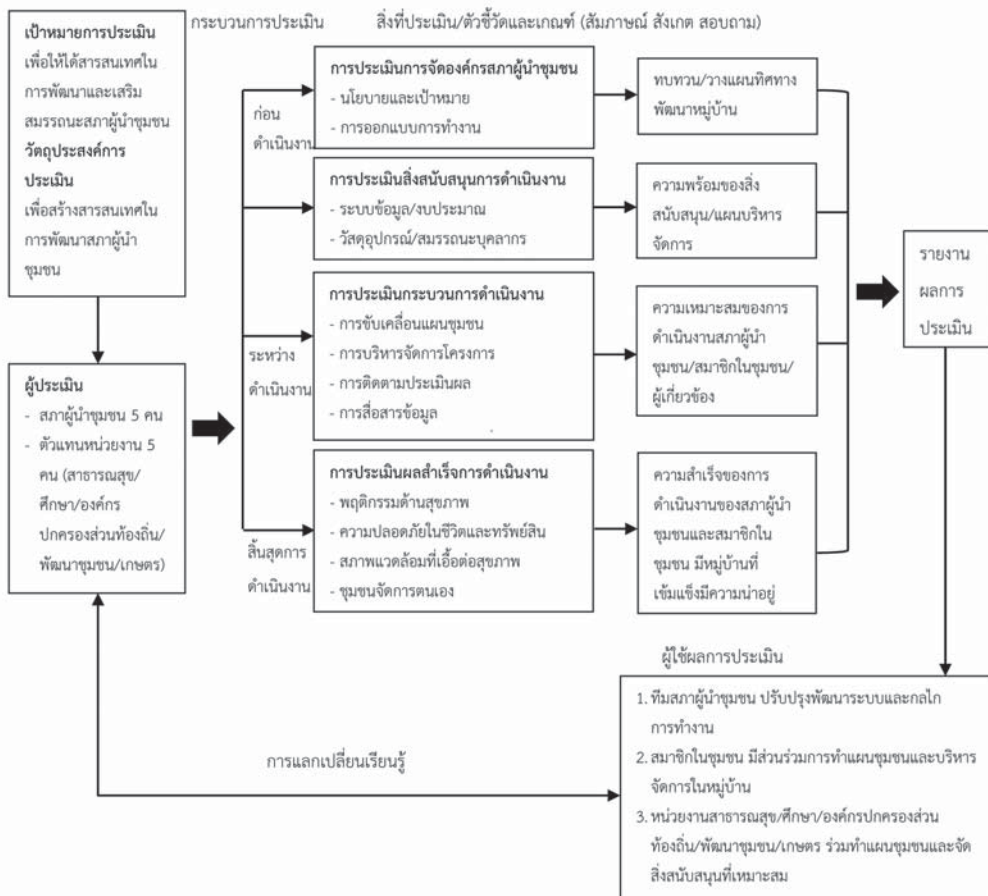
2.1 ผลการตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมของรูปแบบการประเมินโดยใช้เทคนิคเดลฟาย

รอบที่ 1 ส่งแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรูปแบบการประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญ 17 คนมีข้อคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเป้าหมายการประเมิน 1 ข้อ วัตถุประสงค์การประเมิน 1 ข้อ สิ่งที่ประเมิน ตัวชี้วัด และเกณฑ์รูปแบบการประเมิน 4 ด้าน 16 ข้อ กระบวนการประเมิน 3 ข้อ ผู้ทำการประเมิน 1 ข้อ เครื่องมือการประเมิน 1 ข้อ การตัดสินผลการประเมิน 1 ข้อ

และการรายงานผลการประเมิน 1 ข้อ ได้รับการตอบข้อคำถามครบทุกข้อ และมีข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเพิ่มเติม

รอบที่ 2 ส่งแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรูปแบบการประเมิน โดยข้อคำถามเหมือนรอบที่ 1 เพิ่มตำแหน่งคำมัยฐาน คำพิสัยระหว่างควอไทล์และตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญตอบ ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ได้รับการตอบข้อคำถามครบทุกข้อ และผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบการประเมินทุกข้อ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ทุกองค์ประกอบ $Mdn > 3.50$ และ $IQR \leq 1.50$

2.2 ผลการพัฒนารูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่ายอยู่ ที่ได้จากการปรับปรุงโดยใช้เทคนิคเดลฟาย แสดงดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 รูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่ายอยู่

จากรูปที่ 2 รูปแบบการประเมิน ประกอบด้วย เป้าหมายการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศในการพัฒนาสภาพผู้นำชุมชน นำไปสู่การขับเคลื่อนการทำงานหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพและเกิดเป็นชุมชนน่าอยู่ โดยการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดองค์กรสภาพผู้นำชุมชน ทำให้ได้สารสนเทศสำหรับปรับปรุงพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของสภาพผู้นำชุมชน การกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านที่ชัดเจนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น 2) ด้านสิ่งสนับสนุนการดำเนินงาน ทำให้ได้สารสนเทศสำหรับวางแผนบริหารจัดการทรัพยากรในหมู่บ้านและที่ได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น มีแผนการจัดหา บำรุงรักษาที่เหมาะสม 3) ด้านกระบวนการดำเนินงาน ได้สารสนเทศสำหรับปรับปรุงแก้ไขปัญหาการทำงานของสภาพผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การกำหนดชุมชน การบริหารจัดการแผนงานโครงการที่มีระบบ โปร่งใส ตรวจสอบได้ การจัดเก็บผลงานเพื่อนำไปเผยแพร่ใช้ประโยชน์ และ 4) ด้านผลสำเร็จการดำเนินงาน ทำให้ได้สารสนเทศผลการดำเนินงานของสภาพผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน และนำส่วนขาดไปเป็นแนวทางปรับปรุงพัฒนากระบวนการทำงาน

วิธีการประเมิน ใช้การสัมภาษณ์ สังเกต และพิจารณาเอกสารหลักฐานประกอบตามเกณฑ์พิจารณา โดยมีเกณฑ์ประเมินเป็นระดับและมีคำอธิบายตามเกณฑ์พิจารณา ทำให้ทราบส่วนขาดของแต่ละระดับ ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนา คณะผู้ประเมิน คือ ทีมสภาพผู้นำชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง ผู้ใช้ผลประเมิน คือ หมู่บ้าน สภาพผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการประเมินที่ผ่านการพัฒนาในระยะที่ 2 ไปทดลองใช้ สรุปได้ดังนี้

3.1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ ผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้ใน 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพงสะตือ จังหวัดอุดรธานี และบ้านทุ่งวัวแดง จังหวัดพะเยา โดยใช้แบบสัมภาษณ์สภาพผู้นำชุมชนและการสังเกต สิ่งที่ประเมิน 4 ด้าน คือ การจัดองค์กรสภาพผู้นำชุมชน จำนวน 2 ข้อ สิ่งสนับสนุนการดำเนินงาน จำนวน 4 ข้อ กระบวนการดำเนินงาน จำนวน 6 ข้อ และผลสำเร็จการดำเนินงาน จำนวน 4 ข้อ คณะผู้ประเมินดำเนินการสัมภาษณ์สภาพผู้นำชุมชนตามประเด็นและพิจารณาเอกสารหลักฐานประกอบ โดยผู้วิจัยสังเกตการทดลองใช้รูปแบบ ได้ผลการประเมินการทำงานของสภาพผู้นำชุมชนทั้ง 2 หมู่บ้าน ในระดับดีมาก

3.2 ผลการประเมินรูปแบบการประเมิน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นให้คณะผู้ประเมินตอบแบบสอบถามหลังการทดลองใช้รูปแบบการประเมิน ประกอบด้วย ด้านความถูกต้อง จำนวน 6 ข้อ ด้านความเหมาะสมจำนวน 4 ข้อ ด้านความเป็นไปได้จำนวน 4 ข้อ

และด้านความเป็นประโยชน์จำนวน 10 ข้อ ได้ผลการประเมินรูปแบบทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.45)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องรูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาสภาพการดำเนินงานและแนวทางในการประเมินสภาพผู้นำชุมชน พบว่าสภาพผู้นำชุมชน เป็นกลไกที่ประสานการทำงานกับ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ได้อย่างเหมาะสม มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการการดำเนินงานของหมู่บ้าน ได้แก่ การกำหนดแนวทางพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของหมู่บ้านโดยใช้แผนชุมชน การปกครองสมาชิกในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข การบริหารจัดการแผนงานโครงการและงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการประสานงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อทำงานพัฒนา ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในหมู่บ้านโดยการระดมความคิดเห็นที่จะมีการตัดสินใจทำกิจกรรมภาพรวม มีการประเมินผลการดำเนินงานในลักษณะการประเมินโครงการของหมู่บ้านตามวัตถุประสงค์โครงการและดำเนินงานเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานเพื่อนำผลประเมินไปรายงานหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ ปัญหาที่พบคือ การดำเนินงานของสภาพผู้นำชุมชนที่เป็นกลไกหลักในการทำงานของหมู่บ้าน ยังไม่มีรูปแบบการประเมินผลที่ชัดเจน ควรมีการพัฒนา รูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชน เพื่อให้ได้สารสนเทศนำไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาสมรรถนะสภาพผู้นำชุมชน เช่น การปรับปรุงแผนชุมชนให้ครอบคลุมกับปัญหาชุมชน การบริหารจัดการโครงการให้มีประสิทธิภาพ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำงานกับภาคีเครือข่าย ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นชุมชนจัดการตนเองตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือ สอดคล้องกับชนัดดา บุพผามาศ (2557) กล่าวว่า การประเมินผล ทำให้ได้สารสนเทศสำหรับการปรับปรุงการดำเนินงานและสรุปผลสำเร็จของงาน ศิริพร ศิริรัตน์ (2557) กล่าวว่า การประเมินเป็นการช่วยเสนอสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการทำงานระหว่างสภาพผู้นำชุมชนกับภาคีเครือข่ายให้เกิดการบริหารจัดการด้วยชุมชนเอง วริษฐา แก้วเกตุ (2550) กล่าวว่า หมู่บ้านใดสามารถขับเคลื่อนงานด้วยตัวเองได้ตามแผนงานของหมู่บ้าน นั่นคือการเป็นชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2552) กล่าวว่า เมื่อชุมชนสามารถรวมตัวกันพัฒนาดตนเองได้และสามารถควบคุมชีวิตความเป็นอยู่ของตนได้ นั่นคือการจัดการตนเองพึ่งพาตนเอง

2. ผลการพัฒนากระบวนการประเมิน พบว่า ได้รูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ ที่เป็นระบบ มีเป้าหมายเพื่อให้ได้สารสนเทศในการพัฒนาสภาพผู้นำชุมชน นำไปสู่การขับเคลื่อนการทำงานหมู่บ้านที่มีประสิทธิภาพและเกิดเป็นชุมชนน่าอยู่ โดยประเมินการดำเนินงานสภาพผู้นำชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดองค์กรสภาพผู้นำชุมชน 2) ด้านสิ่งสนับสนุนการดำเนินงาน 3) ด้านกระบวนการดำเนินงาน และ 4) ด้านผลสำเร็จการดำเนินงาน ซึ่งการประเมินทั้ง 4 ด้าน จะส่งผลให้สภาพผู้นำชุมชนและสมาชิกในหมู่บ้านเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถบริหารจัดการปัญหาของหมู่บ้านได้และนำไปสู่การเป็นชุมชนที่น่าอยู่โดยคณะผู้ประเมินเป็นสภาพผู้นำชุมชนและตัวแทนหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับชุมชน จึงถือว่าการประเมินแบบมีส่วนร่วม ตั้งแต่การออกแบบและวางแผน ได้แก่ การกำหนดประเด็นที่จะประเมินโดยให้ข้อมูลบทบาทการทำงานของสภาพผู้นำชุมชน ข้อมูลแผนงานโครงการของหน่วยงานที่สนับสนุนหมู่บ้าน นำมากำหนดสิ่งที่ประเมินและผู้ทำหน้าที่ประเมิน การรวบรวมเอกสารหลักฐานการทำงานของสภาพผู้นำชุมชน นำมากำหนดเกณฑ์การประเมิน การร่วมตรวจทานแบบเก็บข้อมูล และการร่วมเก็บข้อมูลในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Patton (2004) ที่กล่าวว่าหลักการประเมินแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ โดยเป็นผู้ร่วมตัดสินใจ สร้างและนำข้อสรุปไปใช้ และสอดคล้องกับงานของปิยนารถ น่วมทอง (2562) ที่ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการประเมินการจัดการเรียนแบบบูรณาการเพื่อทักษะชีวิตสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า การประเมินแบบมีส่วนร่วมทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมหาวิทยาลัยนเรศวร (2552) พบว่า การประเมินการบริหารจัดการหมู่บ้านและชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ มีการใช้รูปแบบการประเมินแบบมีส่วนร่วม พิชราวดี ตรีชัย (2552) ได้ทำการประเมินชุมชนเข้มแข็งบ้านหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารงานระหว่างผู้นำและสมาชิกในหมู่บ้านด้วยกระบวนการประชาธิปไตยส่งผลให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็ง วิทยา จันทรแดง (2555) พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมการเรียนรู้ของคนในชุมชน ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน ส่งผลให้เกิดชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับการศึกษาของชนัญฐากาญจน์รังสินนท์ และคนอื่นๆ (2543) ภมรรัตน์ สุธรรม (2546) สมุทร ขำนาญ (2546) สุพจน์ แสงเงิน และคนอื่นๆ (2546) พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมจากกลุ่มเป้าหมายและภาคีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่งผลให้การประเมินได้สารสนเทศที่นำไปใช้ประโยชน์และพัฒนาได้จริง

3. ผลการตรวจสอบความถูกต้องครอบคลุมของรูปแบบการประเมิน โดยใช้เทคนิคเดลฟาย ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบการประเมิน มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ทุกองค์ประกอบ อาจเนื่องจากการกำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนากระบวนการประเมินที่ชัดเจน

สอดคล้องกับเพ็ชรี อ้นทองทิม (2562) กล่าวว่า การประเมินสิ่งสำคัญที่ผู้ประเมินจะต้องดำเนินการล่วงหน้าคือกำหนดกรอบแนวคิดการประเมินให้ชัดเจนโดยอาจประยุกต์ใช้คำถามและแนวการตอบคำถามหลัก 10 ประการของนิ่ว นอกจากนี้การพัฒนารูปแบบมีการประเมินสภาพปัจจุบัน องค์ความรู้ แนวทางการประเมิน โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องศึกษาสภาพจริงโดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับสภาผู้นำ ทำให้ได้สารสนเทศที่ตรงตามสภาพจริง วชิพร สุขสมบูรณ์ (2561) กล่าวว่า การกำหนดให้คณะกรรมการประเมินประกอบด้วยตัวแทนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทำให้มีมุมมองภายนอกภายในช่วยลดอคติลำเอียง ฉัตรนภาพรพรมมา (2560) กล่าวว่าปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญคือ บุคลากรวิจัยทุกระดับ การประสานความร่วมมือกับภาคีทั้งภายใน ภายนอกและการสร้างทีม โดยทีมหลักที่มีกลไกเสริมสมรรถนะอย่างเป็นระบบต่อเนื่องคือ ทีมผู้นำ ทีมทำและทีมคุณภาพ นอกจากนี้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญสำหรับเทคนิคเดลฟาย เป็นตัวแทนกลุ่มที่กำหนดนโยบายการทำงานของสภาผู้นำชุมชนกลุ่มที่เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล และกลุ่มที่เป็นสภาผู้นำชุมชนเอง มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกณฑ์การประเมินตรงตามสภาพจริง และทำให้ได้รูปแบบการประเมินที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับเพ็ชรี อ้นทองทิม (2562) กล่าวว่ากำหนดเกณฑ์ต้องคำนึงถึงแนวคิดและค่านิยมของบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงทั้งในองค์กรและนอกองค์กร ผู้รับผิดชอบงานหรือองค์การที่ถูกประเมิน และเพื่อนร่วมงานจึงทำให้ได้รูปแบบที่มีคุณภาพ

4. ผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ คณะผู้ประเมินมีความเห็นว่ารูปแบบการประเมินการทำงานของสภาผู้นำชุมชน ทั้ง 2 หมู่บ้านอยู่ในระดับดีมาก อาจเนื่องจาก 1) รูปแบบการประเมิน มีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือ สภาผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมตั้งแต่การออกแบบประเมิน การวางแผนประเมินและการประเมิน จึงเป็นรูปแบบประเมินที่มีระบบทำให้ได้ข้อมูลที่ตรงสภาพจริงของบทบาทการทำงานของสภาผู้นำชุมชน ได้แก่ การบริหารจัดการ การทำแผนชุมชน สอดคล้องกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2552) พบว่า สภาผู้นำชุมชนบ้านหนองกลางดง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีการบริหารจัดการการทำงานในหมู่บ้านได้อย่างมีระบบโดยสภาผู้นำชุมชน 59 คน มีหลักฐานรายงานผลการดำเนินงานชัดเจนสามารถรายงานต่อที่ประชุมหมู่บ้านได้อย่างต่อเนื่อง 2) สิ่งที่มีผู้ประเมิน ตรงกับบทบาทการทำงานของสภาผู้นำชุมชน ได้แก่ การประเมินด้านสิ่งสนับสนุนการดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาว่าทรัพยากรในหมู่บ้านที่สนับสนุนให้สภาผู้นำชุมชนทำงานมีเพียงพอเหมาะสมหรือไม่ ทำให้คณะผู้ประเมินได้รู้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อการจัดเก็บบำรุงรักษาและเห็นความสำคัญของทรัพยากรในหมู่บ้าน สอดคล้องกับสมบูรณ์ ธรรมลังกา (2556) พบว่า ชุมชนเข้มแข็ง

ในจังหวัดเชียงราย สามารถจัดการโดยใช้ทุนด้านวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และอำภา จันทราภาส (2543) ยืนยันว่าการบริหารจัดการทุนทางสังคมบ้านโป่งนก จังหวัดเชียงใหม่ ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งได้ 3) ตัวชี้วัดและเกณฑ์ประเมิน มีความเหมาะสม ตัวชี้วัด มีความตรงตามสภาพจริงตามการทำงานสภาพผู้นำชุมชน เกณฑ์มีทั้งระดับและหลักฐานประกอบพิจารณาตามระดับ ซึ่งทำให้สภาพผู้นำชุมชน ได้สารสนเทศสิ่งที่ต้องนำไปปรับปรุงและพัฒนา เช่น การจัดเก็บผลงาน และจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการทำงานที่เป็นระบบ มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สอดคล้องกับฉัตรนภา พรหมมา (2560) กล่าวว่า การออกแบบติดตามประเมินผล โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมกันพัฒนาตัวชี้วัดและเกณฑ์ ที่ตรงตามสภาพการทำงาน จะทำให้ตัวชี้วัดและเกณฑ์มีความเหมาะสม 4) ผลการประเมิน ได้สารสนเทศเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการทำงานของสภาพผู้นำชุมชนโดยตรง ได้แก่ การทำแผนชุมชนที่ตรงกับปัญหาและความต้องการมากขึ้น การบริหารจัดการทรัพยากรในหมู่บ้านให้เหมาะสม การบริหารจัดการข้อมูลที่เป็นระบบ สอดคล้องกับบริบท แก้วเกตุ (2550) กล่าวว่า สภาพผู้นำชุมชนตำบลน้ำเกีฮ่วน จังหวัดน่าน จัดทำแผนร้อยแปด พัฒนามาเป็นแผนแม่บทชุมชน มีการรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยใช้กระบวนการ “บวรส” (บ้าน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย) ส่วนการประเมินรูปแบบการประเมิน ได้มีการชี้แจง ทบทวนรายละเอียดตามคู่มือการประเมินให้คณะประเมินเข้าใจ จึงสามารถทำการประเมินได้ครบถ้วนถูกต้อง และมีความเห็นว่ารูปแบบดังกล่าวเป็นไปตามมาตรฐานความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับงานของวชิพร สุขสมบุญ (2561) กล่าวว่า การส่งข้อมูลให้คณะกรรมการประเมินและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียศึกษาล่วงหน้าก่อนจัดประชุม ทำให้ทราบผลการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในทุกด้าน ผลประเมินจึงเป็นไปตามมาตรฐานความถูกต้องและมาตรฐานความเป็นไปได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Stufflebeam (1981) ที่กล่าวว่าการประเมินต้องมีเกณฑ์ที่เป็นบรรทัดฐานในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

สภาพปัจจุบัน การดำเนินงานของสภาพผู้นำชุมชน ยังไม่มีรูปแบบการประเมินที่ชัดเจน จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบการประเมินสภาพผู้นำชุมชนจัดการตนเองเพื่อชุมชนน่าอยู่ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ทุกองค์ประกอบจากการนำรูปแบบการประเมินไปทดลองใช้ประเมินสภาพผู้นำชุมชน 2 หมู่บ้าน พบว่า ผลประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยคณะผู้ประเมินเห็นว่ารูปแบบการประเมินมีความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความถูกต้องในระดับมากที่สุด

ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการหมู่บ้านสามารถนำไปเป็นแนวทางการประเมินสภาพผู้นำชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการบริหารและการสนับสนุนการดำเนินงานหมู่บ้านควรนำผลการศึกษาที่ได้จากรูปแบบการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการจัดทำแผนชุมชนแบบบูรณาการ ซึ่งแผนชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน ประกอบด้วยข้อมูลสภาพปัญหา แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมและงบประมาณ ที่มีการวิเคราะห์เป็นระบบขับเคลื่อนโดยสภาพผู้นำชุมชนและมีส่วนร่วมจากสมาชิกในหมู่บ้าน

2. การประเมินสภาพผู้นำชุมชน ควรพิจารณาความสำคัญตั้งแต่เป้าหมายการประเมิน ควรประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศเพื่อการพัฒนาและเสริมพลังการทำงาน การกำหนดสิ่งที่ประเมินควรเกี่ยวข้องกับบทบาทภารกิจของสภาพผู้นำชุมชน ผู้ประเมินควรเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเกณฑ์พิจารณาควรมีเอกสารหลักฐานเชิงประจักษ์ประกอบการประเมิน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการต่อยอดการวิจัยครั้งนี้โดยนำรูปแบบการประเมินไปวิจัยในพื้นที่ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการดำเนินงานของสภาพผู้นำชุมชน ในการขับเคลื่อนการทำงานในหมู่บ้านให้เกิดความเข้มแข็ง

2. ควรวิจัยและพัฒนา บทบาทหน่วยงานที่สนับสนุนการทำงานระดับหมู่บ้าน ให้มีการบูรณาการการทำงานกับสภาพผู้นำชุมชน โดยใช้แผนชุมชนเป็นการเชื่อมต่องานและงบประมาณในทิศทางเดียวกัน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรนภา พรหมมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานี แสงหิรัญ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลประกอบการวิจัย อาจารย์หลักสูตรวิจัยและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษา และบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ในการช่วยเหลือให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- ชนัญญา กาญจนรังสีนันท์ และคนอื่นๆ. (2543). *โครงการวิจัยและพัฒนา รูปแบบกระบวนการชุมชน และการเชื่อมต่อกับระบบการบริหารการพัฒนาของรัฐ*. (งานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ฉัตรนภา พรหมมา. (2560). การพัฒนาระบบบริหารงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์กับสังคม. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์*, 12(1), 9-10.
- ชนัดดา บุปผามาศ. (2557). *การประเมินโครงการระบบโครงข่ายการเรียนรู้ไร้พรมแดนโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8*. (งานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประเมธี วิมลศิริ. (2560). *เศรษฐกิจไทยปี 2560*. สืบค้น 26 มกราคม 2561, จาก <https://thaipublica.org/2017/05/nesdb-q1-2560>
- ประเสริฐ บุญเรือง. (2555). การจัดการศึกษาตลอดชีวิต. *วารสารการศึกษาตลอดชีวิต*, 1(1), 1-4.
- ปิยนถ น่วมทอง. (2562). การพัฒนารูปแบบการประเมินการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อทักษะชีวิต สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*, 8(2), 290.
- พัชรชาติ ตรีชัย. (2552). การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาทราย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารร่วมพฤษ*, 27(1), 126.
- เพ็ชรี อันทองทิม. (2561). รูปแบบการประเมินการจัดการเรียนรู้เพศวิถีศึกษาบูรณาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิชาการบัณฑิตศึกษาและสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์*, 8(1), 87-89.
- ภมรรัตน์ สุธรรม. (2555). การเสริมสร้างพลังทุนของชุมชนสู่ความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 4(1), 101-105.
- ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. สืบค้น 22 มกราคม 2561, จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law>
- วชิพร สุขสมบูรณ์. (2561). รูปแบบการประเมินโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 8(1), 48-49.
- วริษฐา แก้วเกตุ. (2550). *สภาองค์กรชุมชนร่วมพลังสร้างความเข้มแข็งของชุมชน*. (งานวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).

- วิทยา จันทรแดง. (2555). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน*. (งานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2554). *ทฤษฎีการประเมิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ศิริรัตน์. (2557). *การประเมินโครงการเบญจวิถีนำทางสร้างสรรค์ครอบครัวต้นแบบสายใยรักของศูนย์การเรียนรู้โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว จังหวัดราชบุรี*. (งานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศูนย์คุณธรรมและสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2559). *สถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย*. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <https://www.springnews.co.th/news/12277>
- สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนมหาวิทยาลัยนเรศวร. (2552). *โครงการวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการบูรณาการความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน (SML) ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. (งานวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมบูรณ์ ธรรมลังกา. (2556). *รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย*. (งานวิจัย). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- สมุทร ชำนาญ. (2546). *การพัฒนาารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. (งานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552). *ไขเคล็ดลับความสำเร็จบ้านหนองกลางดง*. สืบค้น 25 กันยายน 2560, จาก [https://www.thaihealth.or.th/Content](https://www.thaihealth.or.th/Content.aspx?cid=123456)
- สุพจน์ แสงเงิน และคนอื่น ๆ. (2546). *กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนศึกษากรณีชุมชนแผ่นดินทองคอยรุติ์แก้ว*. (งานวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- อำนาจ ศรีรัตนบัลล์. (2560). *ชุมชนน่าอยู่ระดับหมู่บ้าน*. สืบค้น 15 มกราคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/652118>
- อำภา จันทราภาศ. (2543). *ทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน*. (งานวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Patton, M. Q. (2004). The roots of utilization-focused evaluation. In Alkin, M. C. (ed.), *Evaluation roots: tracing theorists views and influences*. London: SAGE.